

Mithu M. Sanyal

VULVA

a láthatatlan szerv felfedése

Fordította *Hajdú Iringó*

BOOKART, 2012

A fordítás alapjául szolgáló mű
Mithu M. Sanyal
Vulva – die Enthüllung des unsichtbaren Geschlechts
© Verlag Klaus Wagenbach, Berlin, 2009

A kötet megjelenését a Goethe-Institut támogatta.
Die Übersetzung dieses Werkes wurde vom Goethe-Institut
aus Mitteln des Auswärtigen Amtes gefördert.

A borítót *Részegh Botond* készítette.

ISBN 978-606-8351-22-3

© Bookart Kiadó, 2012
Magyar fordítás © Hajdú Iringó, 2012

Anatómiai szempontból a női nemi szerv három részből áll:

- ▷ *a láthatóból – ez a vulva*
- ▷ *a nemi szerv külső és belső részét összekötő testnyílásból – ez a vagina*
- ▷ *a belső, nem látható méhnyakszájból, méhből és petefészekből.*

Ennek ellenére a vulva jószérivel szóba sem kerül, sem a szakszövegekben, sem a hétköznapi szóhasználatban. Helyette a vagina használatos. Ebből következően a látható női nemi szerv helyén csak egy lyuk tátong.

BEVEZETŐ

Az olvasó a Nyugat rövid kultúrtörténetét tartja kezében. Igaz, e kultúrtörténet a női nemi szerv orvosi, mitológiai, néprajzi, irodalmi és a művészeti ábrázolása alapján íródott. Bosszantó dolognak tűnhet első látásra egy ilyen vállalkozás. Elvégre annyi kultúrtörténet született – a csókét, sőt a teáskannáét is megírták már. És ugyan miféle többlettudáshoz juthatunk éppen a vulvának köszönhetően? Az efféle ellenvetésekre azt válaszolom: noha a csókról vagy a teáskannáról alkotott elképzelések igen egyéniek lehetnek, mégsem jutna senkinek eszébe a csók vagy a teáskanna *létezését* tagadni. Nem így a vulváét! Jacques Lacan sztárpszichoanalitikus ezt írja:

„Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy a női nemi szervet egyáltalán nem szokás ábrázolni. Vagy legalábbis nem olyan ez az ábrázolás, mint a férfi nemi szerv esetében; nem ugyanabból a forrásból táplálkozik, nem ugyanazzal a megközelítési móddal él. Mégpedig azért nem, mert itt az imagináció nem szolgálhat mással, mint a hiánnyal, míg a férfi esetében igenis kiemelkedő szimbólummal van dolgunk.”¹

Röviden szólva: ha nincsen péniszed, nincsen „rendes” nemi szerved. Erre azt is mondhatnánk, milyen abszurd báj rejlik e kijelentésben – mindamellett, hogy nyilvánvalóan hamis. Igen ám, de Lacan ezzel a kijelentéssel semmi újat nem állít, csupán felsorakozik a nyugati hagyományt meghatározó gondolkodók mellé. Arisztotelész szerint a hiánytalan nemi szerv kialakításához szükséges energiával csakis a férfi rendelkezik. Galénosz szerint a női nemi szerv fordított férfi nemi szerv. Sigmund Freud

álláspontjának summája pedig így hangzik: vegyünk egy embert – azazhogy férfit –, távolítsuk el a péniszét, s megkapjuk a nőt. De kortárs gondolkodók is, mint például Jean Baudrillard vagy Roland Barthes, tesznek olyan kijelentéseket, miszerint a nyilvánosság előtt – például a sztriptíz során – levetköző nők sem képesek önálló nemi szervet felfedni. Csupán a hiányt – magyarul: fallosztalanságukat – leplezik le.

A vulva tehát lyukként, hiányként, semmiként jelenik meg. Legjobb esetben is egy elégtelen pénisz tisztét tölti be.

Az ember lánya vérmérséklete szerint mulathat vagy bosszankodhat ezen. Kérdés azonban, hogy milyen mértékben határozza meg a vulva biológiai tényének a letagadása az egyes testről alkotott konkrét képzeiteinket. Női tudósok különböző csoportjaival végzett kísérleteim során azt kellett tapasztalnom: mindegyikük tudott péniszt rajzolni, miközben egyiküknek sem sikerült egy felismerhető vulvát papírra vetni. Ezt roppant izgalmasnak találtam. Hogyan lehet, hogy ezek a rendkívül művelt nők minden további nélkül ábrázolni tudják a férfi nemi szervet, miközben saját nemi szervük annyira idegen és titokzatos számukra, hogy még csak kezdetleges formában sem képesek azt lerajzolni? Közben egy másik igazsággal is szembesülnöm kellett: leszámítva az orvosi szakkönyveket, csak a pornó- vagy a szépségiparban találkozhatunk vulvát ábrázoló képekkel. Ezért határoztam el, hogy felkerekedek, és megkeresem azt a szimbolikus helyet, amelyet a vulva foglal el kultúránkban.

Legelsőként egy kirívó ellentmondásba botlottam. Egyrészt: a vulva lehetőleg egyáltalán ne létezzen, vagy ha igen, legfeljebb jelentéktelenül és feltűnésmentesen. Másrészt tényleg úgy jelenik meg mint „fekete lyuk”, „tátongó szakadék”, „a pokol kapuja”, minden viszály és harag, sőt a férfi elbukásának lehetséges forrása.² Ezt az ellentmondást a legnyomatékosabban a hegyes, véres fo-

Charles Eisen rézmetszete egy Jean de LaFontaine fabulához

gakkal felfegyverzett vagina képe ábrázolja. Mítoszokban és legendákban való gyakori előfordulása miatt önálló nevet is kapott: *vagina dentata*. Bárhol is tűnjék fel, a *vagina dentata* a péniszt fenyegeti. Ha ugyanis le találná harapni, pontosan azzá változtatná, amivé a fallikus tekintet degradálja a vulvát – hiánnyá, lyukká, ürré. De hogyan lehet valami állítólag nemlétező ennyire veszélyes? Én ezt a jelenséget „kulturális káprázatnak” nevezném. Két, egymásnak ellentmondó elképzelés feszül egymásnak, és okoz irritációt. Mint mikor a színskála két végén álló színek egyidejűleg jelennek meg, összezavarva látásunkat. Az efféle jelenségek érdekessége az, hogy mögöttük más jelentésrétegek is rejtőznek.

A legtöbb mitológiában léteznek olyan történetek, amelyekben az emberiséget legalább egyszer a vulva közszemlére tétele menti meg. Valamikor szilárdan hittek abban, hogy az asszonyok,

szoknyájukat felemelvén, holtakat tudnak feltámasztani és ördögöt tudnak üzni. A női nemi szerv szent volt, és gyógyító erővel rendelkezett. A későbbiek során azonban a vulvát nemcsak mellőzték, de kemény erőfeszítések révén rossz hírbe hozták, majd később le is tagadták, sőt az a téves-eltevélyedett nézet is szárba szökkent, hogy a vulva „szóra sem érdemes”.

Szerencsére semmit sem lehet százszázalékosan elnémítani. Kutatásaim során kultúránk önmagát ábrázoló és kinyilatkoztató médiumaiban, az irodalomban és művészetekben sok helyütt találtam a női nemi szervre való utalásokra. Igaz, túlnyomó többségük torzult, alig olvasható jel. Márpedig amit az ember nem ért meg, azt sem alakítani, sem átalakítani nem tudja.

Könyvem erre tesz kísérletet. Megpróbálom rekonstruálni a külső női nemi szerv kulturális jelentőségét; valamint a vulva kiszorítására irányuló erőfeszítéseket. A vulva reprezentációjában, leképezésében ugyanis tetten érhető a női test fölötti hatalomért vívott harc. (Ámbár a *test* ez esetben annak metonímiája, amit *nőiesnek* tartunk. Ez a megkülönböztetés fontos, mert egy kulturális harcok helyszínéül szolgáló terület vizsgálata a célom, nem pedig ismételt egyenlőségjelet tenni a „nő” és a „test” fogalmak közé.) Leginkább azonban azokat a mozgalmakat szeretném méltatni, amelyek a századok során – a meghatározó trend ellenében – úgy szóban, mint képen megjelenítették a „láthatatlan nemet”.

A Pulitzer-díjas indiai író, Natachee Scott Momaday szavaival élve: „Önmagunk képzetei vagyunk. (...) Pusztá létünk a saját magunkról alkotott képek sorából áll. (...) A legrosszabb, ami velünk történhet, ha senkinek nincs elképzelése rólunk.”³

SHAMING AND NAMING

Az angol szófordulat, *shaming and naming* jelentése: „megnevezése által nyilvánosan megszégyeníteni”. Rendszerint egy harmadik, hasonló hangzású szó is tartozik hozzá, mégpedig a *blaming*, azaz „okolni, hibáztatni”. Mostanában az angol kormány igen gyakran használja a *shaming and naming* módszerét. Vélte és valószínűzők képét helyezi el sajtóban, weboldalakon vagy fatörzseken. Az eljárással cseppet sem a jószomszédi összetartást idézi elő, hanem sokkal inkább a „megszégyenítettek”, valamint a hozzájuk hasonlító balszerencsések elleni agresszív robbanásszerű növekedését. A vulvát is e módszer nagyarányú bevetése „intézte el”. Ámde a vulváról készült képeket éppen hogy *nem* terjesztették; a nyilvános megszégyenítés sokkal inkább a nyilvános elkendőzés-sel és átnevezéssel járt együtt – vagyis *shaming and re-naming* volt.

„Én az »ott lent«-generációhoz tartozom. Családom minden nőtagja ezzel a ritkán és fojtott hangon kimondott »ott lent«-tel illette a női nemi szervet; a külsőt és belsőt egyaránt. (...) Egyetlen szabatos megnevezést sem hallottam soha, olyant meg különösen nem, amely büszkeséget fejezett volna ki. (...) Vagyis akár beszélni vagy írni, akár a higiénéről tanultam, az összes csodás testrészünk pontos nevét megtanították – kivéve ezt a kimondhatatlan testtájékot. Így váltam kiszolgáltatottá az iskolaudvaron elhangzó mocskos viccekkel és megszégyenítő kifejezésekkel szemben, s később azzal a széles körben elterjedt hittal szemben, miszerint a férfiak, akár orvosokként, akár szeretőkként, többet tudnának a női testről, mint maguk a nők.”⁴

Ezek a sorok az 1930-as, 40-es években Ohióban felnövekedett Gloria Steinem újságíró tollából származnak. Az ő tapasztalatai gyökeresen eltérnek a később született lányokéitól. Ehhez jó-maga is jelentősen hozzájárult, úgy a nőmozgalom központi alakjaként, mint a *Ms* című feminista újság alapítójaként. (A *Ms* akkoriban forradalmian új megnevezésnek számított: azok a nők használták, akik nem akarták sem *Miss*-nek, azaz kisasszonynak, sem *Mrs.*-nek, „-nének” szólíttatni magukat.) Ennek ellenére 2006 márciusában az állítólag jóval kevésbé prűd Németországban könyv jelent meg a következő, legkevésbé sem ironikusan értendő címmel: „*Da unten*” – *Frauen erzählen über ihre Vagina, die Lust und den Sex* („Ott lent” – amit a nők mesélnek a vaginájukról, az élvezetről és a szexről)⁵. A női genitáliát (2006-os 3. számú füzetében) maga a *Woman* című női lap is „tudásunkon tátongó lyuknak”⁶ nevezi, majd joviálisan így folytatja: „Kiokosodtunk mind megnevezéseit, mind rendeltetését, mind pedig ápolását illetően. És most kérem, senki ne vesse szégyenlősen keresztbe a lábát!”⁷ A *Woman* által kínált megnevezések között az első helyet az „ott lent” foglalja el. Szorosan mögötte következik „a combja között”. A cikket író újságíró-nők egyetlen, valamelyest is eredeti megjegyzése az a magyarázat, amellyel a *vulva* megnevezést elutasítják: túlságosan emlékeztet egy svéd autómárkára (Volvo).

Ha már a *vulva* megnevezés is problematikus, mennyivel inkább az a *cunt*, azaz a *pina* használata. Egyenesen tilos, szinte büntetendő, döbrent rá Inga Muscio író-nő, amint egyik cikke alá a szavak számát akarván begépelni, a *count* szóból kifelejtette az *o* betűt:

„Néztem a két szót egymás mellett, s úgy találtam, hogy a word cunt, vagyis a pinaszó kiváló cím lenne egy női író számára. Az a pár ember, aki a kézirataimat szokta olvasni, rémülten kérdezte, hogy miért pont

ezt a két szót írtam a kézirat végére. Miután elmagyaráztam indítékaimat a kiadói munkatársaknak, szerkesztőknek, korrektoroknak és recepciós hölgyeknek, felöltött bennem, hogy minden kontextustól függetlenül, óriási hatalom rejlik ebben a szóban.”⁸

Valóban, a női nemi szervnek ez a triviális neve az angol nyelv legcsúnyább szitokszava. A médiákban a *cunt* még *fuck*-nál is erősebb tilalom alatt áll. Gondoljunk csak a BBC által 2005 januárjában kiváltott vitára, amely során a *Jerry Springer – The Opera* című műsorban elhangzó következő sort „*cunting, cunt, cunt, cunt, cunt*” magyarul hozzávetőlegesen *alattomos pina*) az ördög leírásaként sugározták az éter hullámain. Ahol már az ördög sem akar a női nemi szervvel közösködni, ott nagy bajnak kell lennie. Pedig eredetileg a *cunt* „szent helyet” jelentett, s ekként a legmagasabb megbecsülés övezte; etimológiailag szoros rokonságban áll a *queen*, *kin*, valamint *country*, azaz a királynő, nemzetség, illetve (anya)ország szavakkal. Bár a normann hódítás után a *cunt*-ot hivatalosan felváltotta a latin *vagina*, a szó megmaradt a közhasználatban. Geoffrey Chaucer XIV. századi angol költő és filozófus számos formában használta is. A *Canterbury mesék*-ben felbukkan úgy *queynte*-, mint *queinte*-ként. Londonban még egy beszédes nevű utca is volt, a *Gropecunt Alley* – itt vártak a prostituáltak kuncsaftra. A „szent helyet” csak a XVIII. században helyezték törvényen kívül. Ekkor indult meg a *vagina* diadalmenete.

A vagina

A német nyelvben is a „vagina” – vagyis „hüvely” – a női nemi szerv leggyakoribb és legelfogadottabb megnevezése. Holott, mint azt már említettem, a vagina csakis a vulvát a belső nemi szervekkel összekötő nyílást jelöli. E megnevezés által a női nemi szerv látható része nemcsak nyelviileg válik láthatatlanná, de egyúttal elveszíti önálló jelentőségét is. Lyukká válik, melybe a férfi be tudja dugni a hímtagját – hogy képből maradjunk: hüvely a kardja számára. Valójában ez is áll a fogalom eredőjénél, hiszen az anatómiai fogalomalkotás során szokás volt analógiákra támaszkodni. A „hüvely” szót az olasz anatómus és sebész, Matteo Realdo Colombo vezette be az orvostudományba 1599-ben. Választását a *De Re Anatomica* című értekezésében következőképpen indokolja: a női nemi szerv „...azon testrészt, amelybe a nyárs, akár egy hüvelybe, bedugatik”⁹. E tény annál is inkább figyelemre méltó, hogy a kisajkakat szintén Colombo nevezte el *labia minorá*-nak. Nyilvánvaló tehát, hogy igenis látta a vulvát, a leírására is képes volt, mégsem akart tudomást venni róla. Ez a szelektív vakság nem csak rá volt jellemző. Barbara Walker írja a *„Das geheime Wissen der Frauen”* [A nők titkos tudása] című művében:

„Egy 1593-ban tartott boszorkányperben a kivizsgálást végző poroszló (egy nős ember) szemmel láthatólag életében először bukkant rá a csiklóra, s azt az ördög kézjegyeként azonosította, a vádlott bűnösségének kétségtelen bizonyítékaként. A hóhérlegény egy »kis darabka, csecsbimbóként kiálló, mintegy félhüvelyknyi hús«-t vett »első pillantásra észre belőle; bár rejtve volt, minthogy azon a titkos helyen volt található, melyre pillantani nem illendő; mivelhogy azonban nem volt hajlandó egy ilyennyire sajátságos dolgot elhallgatni«, megmutatta a »valamit« több tanúnak is. »A tanúk sem láttak még soha ehhez foghatót.«¹⁰

Ez legalábbis meglepő, hiszen a „kínos” kihallgatások jegyzőkönyvei, valamint a vaginálkörte vagy a júdásbölcső¹¹ nevű kínzóeszközök egyértelműen bizonyítják a tabuizált nemi szerv iránti hallatlan érdeklődést. Ezt a mechanizmust, hogy tudniillik csak azt vagyunk képesek érzékelni, amit érzékelnünk szabad, Ludwig Fleck orvos és filozófus a következőképpen fogalmazta meg az 1930-as években: „A természettudományban, a művészetben vagy az élethez hasonlóan, a természethűség kizárólag a kultúra iránti hűségként jelentkezik.”¹²

De a XVII. századi anatómusok és orvosok, még mielőtt a női nemi szervet a hüvelyre korlátozták volna, sem voltak precízebbek a „kimondhatatlan hely” megnevezésében. A nőgyógyászati munkák vagy ködös eufemizmusokkal jeleskedtek – mint pl. *sinus pudoris*, azaz „a szemérem barlangja” –, vagy teljes fogalomzavarban fuldokoltak. A „vulva” megnevezést tetszés szerint vonatkoztatták hol a vulvára, hol a hüvelyre, hol a méhre, vagy akár egyszerre mindháromra. Mivel az egyházi álláspont szerint a női nemi szervek amúgy is kizárólag a szaporodást szolgálták, a tudósok érdeklődése mindenek előtt a méhre irányult. Hogy e területet egyébiránt éppoly szembetűnő homály fedte, mi sem bizonyítja jobban, mint azok a komoly orvosi leírások, amelyek azt állítják, hogy a szűzhártya feladata a péniszt a méhbe való behatolásban megakadályozni.¹³

A nyelv mint eszközrendszer a világban való tájékozódásra, értékítéletek alkotására és azok fogatosítására szolgál. Ezért a megbecsülést tükröző vagy akár csak szabatos kifejezések eltűnése mindig együtt jár a tiszteletteljes viszonyulás eltűnésével: előkészíti vagy tükrözi azt. Identitásunkat nemi szerveink döntő módon meghatározzák, hisz ez alapján sorolja magát ki-ki a két csoport – férfi és nő – egyikébe, így a nemi szervekről tett kijelentéseket rendszerint úgy kell érteni, hogy azok a teljes nemre

vonatkoznak. A reneszánsz koráig Galénosz, a Kr. u. 129–199 között élő római orvos számított az európai egészségtan legnagyobb tekintélyének. Szerinte:

„Aminthogy az emberiség minden állatfajok legtokéletesebbike, azonképpen tökéletesebb a férfi az asszonynál (...). Az asszony a szaporodásra szolgáló szerveit illetően a férfinél kevésbé tökéletes. (...) Természetesen nem szabad azt hinnünk, hogy Teremtőnk a fajtánk felét akarattal tökéletlenre és – amint valóban ez a helyzet – csonkára teremtette volna, ha nem rejlene e csonkukságban valamely igen nagy előny.”¹⁴

Galénosz szerint eme igen nagy előny a nő alárendeltségre és szolgálatra való állítólagos hajlamában rejlik. A férfi nemi szervek felsőbbrendűségét Galénosz, Arisztotelészre támaszkodva, a férfira jellemző nagyobb belső hővel magyarázta.¹⁵ Ez az elképzelés több mint ezer éven keresztül tartotta magát, még a középkori *Secreta Mulierum* című kompendiumban is fellelhető. Szerzője arra figyelmeztet, hogy az asszony a közösülés során hőt von el a férfitől – ennek szimbóluma a férfi forró magja –, ezért aztán minden ember, ki túl sokat közösül asszonyokkal, legyengül és félkegyelművé válik.¹⁶

Középkori kollégájával, az indulatos Pszeudo-Albertus Magnuszal ellentétben Galénosz nem tekintette ugyan a nőt a férfire leselkedő veszedelemnek, ennek fejében azonban gyengének, csonkultnak és tulajdonképpen embertelennek, azaz állatinak tartotta. Szerinte csakis a tüzes fiúmagzatnak sikerül nemi szerveit kitüremkedésre bírni, s ezáltal teljes értékű emberré válni, a befelé forduló női nemi szervek viszont a test belsejében maradnak, visszamaradottnak. Albertus Magnus így folytatja gondolatmenetét:

„Amennyiben e folyamat során nőnemű gyermek születik, annak oka, hogy bizonyos tényezők megakadályozták a test rendeltetés szerinti ki-

alakulását; ezért mondják, hogy az asszony természetétől fogva nem ember, hanem torzszülött.”¹⁷

Makacsul tartotta magát az elképzelés, mely szerint a női nemi szervek a férfi nemi szervek testen belüli hasonmásai. A XVI. századi Andreas Vesalius például a modern anatómiát megalapozó művében, a *De Humani Corpori Fabrica*-ban a női nemi szervet óriási péniszként ábrázolta, amelyen a vulva a makk. A kérdésre, hogy vajon „a bölcs természet miért nem helyezte a heréket a nők esetében, akárcsak a férfiaknál, kívülre?”¹⁸, a pádovai anatómia tanszéken Vesaliust követő Prospero Borgarucci válaszol. Indoklásában a nő alacsonyabb rendű fizikai megjelenését alacsonyabb rendű lelkiségével ötvözi:

„Ismervén a nő állhatatlanságát és gögjét, és hogy szakadatlan uralomra-törését megakadályozza, a természet meghagyta a nőt olyannak, hogy minél többször gondol vélt hiányosságára, annál szelídebbé, alázatosabbá s végezetül minden lénynél szemérmesebbé váljon. Annak, hogy a női nemi szerveket a természet a test belsejében hagyta, semmi más okát nem lehet feltételezni, mint hogy emígyen akarta a nő dölyfös vágyait megzabolázni.”¹⁹

A petefészkeket még a XVIII. században is „női ondóvezetéknek” nevezték. „Ez egyszerűen azt jelenti, hogy egy idejétmúlt, önkényes doktrína értelmében a férfi a minta, amelyhez a nőnek igazodnia kell, a pénisz a női nemi szervek mérőléce.”²⁰ – összegzi Catherine Blackledge *The Story of V...* című könyvében. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy a nyugati diskurzus alapja nem a kétneműség, hanem az egyneműség volt, hiszen csak egy nem létezését ismerte el, jelesül a hímnemet, s a női nemet kizárólag a tőle való elhatárolásból vezette le. Eképpen vált a nő a nemi különbség hordozójává, a szabványhoz képest alacsonyabb rendű eltéréssé.

DE HVMANI CORPORIS FABRICA LIBER V.
VIGESIMA-SEPTIMA QVINTI
LIBRI FIGVRA.

- PK. *AESENS* figura uterum
à corpore excidit, ea magnitudine re-
fert, qua postremo Patavij dissecta
mulieris uterus nobis occurrit. atq; ut
uteri circumscriptionem hic expresse-
mus, ita etiam ipsius fundum per medull
discuimus, ut illius sinus in conspe-
ctum ueniret, una cum amborum uteri
tunicarū in non prægnañtibz substan-
tia crassitie.
- A, A, B, B. *V*terifundi sinas.
- C, D. *L*inea quodammodo instar suturae, qua
scortum donatur, in uteri fundi sinum le-
uiter protuberans.
- E, E. *I*nterioris ac propriae fundi uteri tuni-
cae crassities.
- F, F. *I*nterioris fundi uteri portio, ex elatio-
ni uteri sede deorsum in fundi sinu pro-
tuberans.
- G, G. *F*undi uteri orificium.
- H, H. *S*ecundum exteriusq; fundi uteri inuo-
lucrum, à peritoneo pronatum.
- I, I et c. *M*embranarum à peritoneo pro-
natarum, et uterum continentium por-
tionem utring; hic asseruimus.
- K. *V*teri cervicis substantia hic quoque
conspicitur, quod sectio qua uteri fun-
dum diuisimus, sinibi incipiebatur.
- L. *V*esicae cervicis pars, uteri cervicis in-
ferta, ac urinam in illam propiciens.
*V*teri colles, et si quid hic spectandum
sit reliquis, etiam nullis appoñtis cha-
cteribus, nulli non patent.

¶ VIGE.

Női vagina Andreas Vesalius 1543-as
De Humane Corporis Fabrica című művéből

S minthogy teljes értékű embert pénisz nélkül elgondolni sem lehet, kasztrált lett belőle.²¹

A „vagina = invertált pénisz” analógia ugyan csodásan beletalált ebbe a világképbe, de hamarosan összeegyeztethetlenné vált a tudományos felismerésekkel. Ennek eredményeként azonban véletlenül sem az elgondolást magát kérdőjelezték meg. Inkább egy újabb analógiát ráncigáltak elő. Eszerint a klitoris tulajdonképpen kicsi pénisz. Az analógia atyja az olasz orvosbotanikus Gabriele Falloppio, a róla Fallopp-kürtnek elnevezett petevezeték, azaz a méhkürt felfedezője.

Falloppio 1561-ben elsőként készített részletes leírást a csiklóról, szövettani metszetei pedig felfedték a csikló belső struktúráját. Fallopio, bár több központi kérdésben ellentmond Galénosznak, kritikátlanul átveszi tőle a csikló-pénisz analógiát. Vagy legalábbis úgy gondolja, hogy átveszi. Holott Galénosz a csiklót nem is említi műveiben.

Láthatjuk hát, mekkora fogalomzavar uralkodott a női nemi szerv körül. Tekintetbe véve, hogy az ókori orvosi szövegeket előbb görögből latinra fordították, majd latinról arabra, végül arab nyelvről ismét latinra, nem csoda, ha fordítási hibák csúsztak be. Az viszont igenis meglepő, hogy ezekre a tévedésekre a XX. század végéig senki nem jött rá. Miközben a csikló és a pénisz közti egyetlen hasonlóság abban áll, hogy a szexuális izgalom állapotában mindkettő megmerevedik. Négyszáz éven keresztül szándékosan nem vette senki sem figyelembe, hogy míg a péniszbe beépül a húgyvezeték, addig a csikló tömör. Az alak állítólagos egyezése is túlzás. Amit rendszerint csiklóként azonosítunk, nem más, mint a csikló csúcsa. A bőr alatt ugyan még kitapintható a csikló nyele, de legnagyobb része, a fordított Y alakú, száranként legalább tíz centiméter hosszú úgynevezett Crura, a csiklószáruk, jóval mélyebben húzódnak.

Josephine Lowndes Seveley pszichológusnő 1987-ben megjelent tanulmányában két dolgot mutat ki. Egyrészt, hogy semmiféle megfelelés nincs a csikló és a pénisz között. Másrészt, hogy éppenséggel a férfiak rendelkeznek azzal, ami úgy formájában, mint szerkezetében a csiklóhoz hasonló. A *corpus spongiosum*-ról, azaz a szivacsos testről van szó. „A női és férfi klitoris csúcsa a Lowndes-korona, amely nevét arról a tudósról kapta, aki helyesen írta le szerkezetét – ezzel is igazodva a hagyományhoz, mely szerint a testrészeket és szerveket felfedezőjükről nevezik el. Az emberi test minden részét férfitudósok határozták meg és nevezték el – gyakran önmagukról. Tudomásom szerint a Lowndes-korona lesz az első anatómiai egység, amelyet egy nőről neveznek el”²² – fogalmazza meg igényét Lowndes.

Tehát a férfiaknak is van csiklójuk! A tény, hogy a figyelem mindeddig átsiklott efölött, mutatja, mennyire eltorzítja mindkét nemről alkotott elképzeléseinket az a kényszeredett igyekezet, amely a női nemi szervet a férfi genitália gyenge másolatának akarja láttatni.

A vulva

Mindez nyilván nagy port kavart fel. Manapág a saját nemi szerv visszahódítása körül kialakult *hype*-nak lehetünk tanúi. Inga Muscio 1998-ban írt művét, a *Cunt: A Declaration Of Independence*-t kézről kézre adják az amerikai egyetemek politikailag aktív nőcsoportjaiban. Kirsten Anderberg újságíró az internetet használja *Online vulvamúzeumának* fórumául. És minden kísérlet ellenére, amely a nőmozgalom második hullámát igyekszik nevetségessé tenni, a *csináld-magad* nőgyógyászat nagy

becsben áll a feminizmus harmadik hulláma idején is. A csúcspot Charlotte Roche jelképezi *Nedves tájak* című regényével. Ebben a főszereplő a legnagyobb aprólékossággal vizsgálja meg vulváját, s a negatív előjelű *szeméremajak*²³ kifejezést olyanokra váltja fel, mint „vaniliáskifli” és „kakastaréj”. A szerzőnő a könyv 2008-as megjelenése óta számos talkshow-n vett részt, ahol elmagyarázza – méghozzá igen szuverén módon, miközben a moderátorok azt sem tudják, hova nézzenek –, hogy könyvét a vulvát koszosnak tételező intimhigiénia-örület ellenében írta.

Hasonlóan széles körű, sőt talán még nagyobb hatást ért el Eve Ensler a *Vagina-monológokkal*. Az 1998-ban könyv formában megjelent színdarabot egy új nőgeneráció Bibliájaként fogadta, „a legvégső határhoz, az ultimatív tabuzónához tett megrázó és végtelenül mulatságos felfedezőút”²⁴-ként. A szerzőnő mintegy kétszáz nőt kérdezett ki nemi szervéről, interjúinak eredményét pedig irodalmi formába foglalta:

„Ez a darab azért keletkezett, mert féltem. Ezért vágtam bele ebbe az egészbe. A vagina miatt. (...) A vaginám miatt. Féltem attól, amit a vagináról gondolunk, és még jobban féltem attól, amit nem gondolunk róla. Izgultam a vaginámért, ahogy ő is szokott izgulni értem. Megértő társakra volt szüksége... vaginákra. A vaginák sötétségben és titokzatosságban élnek; olyanok, mint a Bermuda Háromszög, ahonnan még senki nem tért vissza, soha. (...) Az elején nehezen ment. A nők nem akartak erről a témáról beszélni, szemérmesek voltak. De ha egyszer belekezdtek, le sem lehetett többé állítani őket. A nők maguknak sem merik bevallani, de imádnak a vaginájukról beszélni. Izgatja őket a dolog, talán pont azért, mert eddig még soha senki nem kérdezte őket erről.”²⁵

Ez ugyan enyhe túlzás, s ha Ensler nem is úttörő e téren, a *Vagina-monológok* roppant sikere bizonyítja, hogy létfontosságú igényt

elégít ki vele. Számtalan nyelvre lefordították, a világ minden pontján színre vitték, szerzőnőjét díjakkal halmozták el. Sztárok tolongtak, hogy szerepet kapjanak a darabban, ismert tévésorozatok szereplői álltak sorba, hogy megnézhessék, még a híradó is beszámolt róla. Bár ez beillene akár szatírának is, hiszen például a tízperces CNN-Special során az a bizonyos „V-betűs szó” egyetlen egyszer sem hangzott el.

Harriet Lerner pszichoanalitikus magas elvárásokkal indult színházba, majd így számol be:

„....amikor férjemmel, Steve-vel New Yorkban elmentem az előadásra, úgy éreztem magam, mintha az Alice Csodaországban nyúlüregébe pottyantam volna. Íme egy darab, amelynek kimondott célja a női nemi szerv méltóságának visszaállítása – ideértve a szabatos megnevezés önérzetét is –, és amely pontatlanabbul már nem is ábrázolhatná e nemi realitást. Meglepetésemre a nők és férfiak végignézték a színdarabot, úgy téve, mintha a világon semmi nem hiányozna belőle. Mintha nem lett volna igaz, hogy mindvégig téves névvel illették a női nemi szervet, vagy mintha ez nem is számított volna.”²⁶

Az a probléma, hogy Ensler a XVII. századig visszavezethető orvostudományi hagyományhoz igazodva a női nemi szervet, legalábbis nyelvi szinten, nyálkahártyából álló tömlővé redukálta. Lerner ezt így magyarázza:

„Bár a darabban néhány történet valóban a vagináról szólt, ahhoz, hogy értelmet nyerjenek, a vaginát gondolatban a vulvával kell helyettesíteni (...). Hőn szeretett barátnőm, Emily Kofron azon töprengett, nem valami hirtelen jött, a vulva és vagina közti különbséget elmosó feminista tömegamnéziával van-e dolgunk? Kétlem, így Emily, hogy a férfiak eltűrnék nemiségük vélt ünneplését, ha ez a pénisz és a herék összecserélésével járna.”²⁷

Ugyanezt a hibát követi el Lady Bitch Ray is. A kedélyeket provokatív feminizmusával felkorbácsoló rapper-művésznő éppen első albumát tervezte *Die Aufklärung nach Emanuelle Cunt* [Emanuelle Cunt felvilágosodása] címmel, amikor azzal vált közbeszéd tárgyává, hogy a 2008. április 24-én sugárzott *Schmidt & Pocher* című tévéadásban – ahol, mint minden vele készült interjújában, a „vaginális önrendelkezést” proklamálta – egy tégely „pinanedvet” nyújtott át Oliver Pocher műsorvezetőnek. Mindemellett nem tett egyáltalán különbséget vagina, pina, pica és *cunt*²⁸ között. Fellépésein hordott, maga tervezte *vagina-style* kalapja sem más, mint egy vulvakalap.

Harriet Lerner már a '70-es évek közepén írt egy tanulmányt a női nemi szerv hibás megnevezéseiről és ennek következményeiről. A neves orvosi lapban megjelent cikket jeges hallgatással nyugtázta a szakmai közvélemény. Mindössze két érdeklődő akadt, aki a cikket át akarta venni, s a kollégák továbbra is vaginát mondtak, ha a vulvára gondoltak. Ezért aztán Lerner a '80-as években feminista tudósok egy csoportjával megalapította a *Vulva-klubot*. A tudatosan helyes megnevezés iránti érzékenység kialakítását tűzték ki célul. A legfőbb probléma érzékeltetésére Lerner egy népszerű női felvilágosítóból idéz:

„Egy lánynak két petefészke, egy méhe és egy vaginája van. Ezek a nemi szervei. A fiúk nemi szervei a pénisz és a herék. A kamaszkor során a lányok testén észlelhető változások közül egyik legelső, hogy a vagina nyílása körül szőrzet nő.”²⁹

Lerner kommentárja:

„A női nemi szerv ennyire hiányos és félreérthető megnevezése bármelyik kamaszlányt arra indíthatná, hogy tükörrel kezében a fürdőszoba padlójára guggoljon és arra a következtetésre jusson, hogy ő egy torzszülött.”³⁰

Valójában a legtöbb lánynak még ennél is szomorúbb a helyzete. „A kislányoknak lehet kisnyuszjuk, kisviráguk, punijuk, pun-cijuk, nunájuk vagy »előlfenekük«. De ugyanígy megteszi minden más szó is, amellyel apró és puha háziállatokat illetünk”³¹ – állapítja meg Mimi Spencer a *The Guardian*-ban megjelent, Eve Enslerre való utalással *The Vagina Dialogues* címmel ellátott cikkében. Ezek a megnevezések nemcsak becéznek, de egyben el is idegenítenek. És teljesen individuálisak. Dr. Pat Spungin szavai-val: „Nincsen közösen elfogadott megnevezés. A fiúknak különféle opcióik vannak, míg a lányoknak semmilyen nincs! A meglévő megnevezések, mint pl. a puna vagy pina, a felnőtt nemi szervre vonatkozik. A kislányok által használt megnevezések lehet, hogy kedvesek, de egyszemélyesek.”³² Ez pedig azt eredményezi, hogy a lányok egymás között nem is tudnak róla beszélni. Minden utalás hiperszemélyes, és rendszerint a legszűkebb család körben marad. Úgyhogy – legyen a szülői hozzáállás mégoly pozitív – a vulvát mindig a titok aurája övezi. A vulva az, amiről nem beszélünk. „Ha lányainknak nem tudjuk megmondani, valójában hogyan is néz ki a nemi szervük, ezzel álcázásra bízgatjuk őket. Arra ösztönözzük nők felnővekvő generációit, hogy nyelvhasználatukban, érzelmeikben, gondolataikban hamis megnevezések kódében éljenek”³³ – kritizálja Harriet Lerner ezt az attitűdöt.

A „V-betűs szó” területén végzett kutatásai során a pszichanalitikus Lerner szülők százait interjúvolta meg, s kérdezte meg tőlük, ugyan miért nem árulják el lányuknak, hogy nemi szervük neve *vulva*. Az időközben eltelt mintegy harminc év tapasztalata ellenére a válaszok ma is ugyanolyan megdöbbentően hatnak:

„Több, egyébként művelt szülő azt állította, hogy ezt a szót még soha sem hallotta. (...), akiknek pedig tudomásuk volt a helyes megnevezésről, a lehető legfantáziadúsabb magyarázattal szolgáltattak arra nézvést, hogy

miért nem használják. (...) »A vulva orvosi kifejezés, és nem szeretném a kislányomat olyan szavakkal terhelni, amelyeket a barátnői nem ismernek.« Vagy: »Még elmeséli az osztályban, s akkor mit csinálunk?«, »A vulva és a klitoris szakszavak« – mondták azok a szülők, akik például a petefészek szót igenis megtanították a lányuknak. Egy különösen szókimondó apa pedig nyíltan közölte: »Nem szeretném, ha a lányomból valami szexőrült lenne, vagy ha abban a hitben nőne fel, hogy a férfiakat le lehet cserélni egy vibrátorra.«³⁴

A lányok szexualitásától való félelem sokkal nagyobb, mint a lányok szexualitásáért való aggodalom – mutatta ki egy svájci tanulmány. Az erőszakmegelőzés céljából készült tanulmányból kiderül: a projekt, melynek célja az óvodáskorú gyerekeknek újszerű módszer alapján megtanítani, hogyan védekezhetnek a szexuális erőszak ellen, majdnem elbukott azon, „hogyan – egy kivételtől eltekintve – a lányok nem tudták megnevezni a hüvelyüket. (...) A fiúk ezzel szemben igenis tudták, hogy a lábuk között fityijük van.”³⁵ Hogyan is tudhatnák a kislányok elmondani, mi történt velük, ha szexuális zaklatásnak vannak kitéve?³⁶ Amikor már sokkal kisebb nehézségek is, mint mondjuk egy fertőzés, traumatikus méretet ölthet, ha nincs a megnevezésére megfelelő nyelv.

Mimi Spencer a következő esetről számol be:

„Megrázó annak az elemista kislánynak a példája, aki a tanítónőnek folyton »a kis kanárimadara« sebesüléséről panaszkodott, amit a tanítónő nem értett meg. (Bár ha a tanító nem tud megfejteti egy eféle óvodás-eufemizmust, mint a »kanárimadár«, megismételhetné a szakvizsgáját!)”³⁷

Csakhowy senki nem készíti fel a leendő tanítónőket és tanítókat hasonló esetekre. Egyetlen tanítási gyakorlaton sem esik szó a női nemi szervre utaló szavakról, illetve ezek hiányáról. Holott az

iskolaudvaron a nemi szervekről szóló viccek nagy becsben állnak. Persze a *gender*-különbségek felerősödése miatt a fiúk megvannak győződve arról, hogy folyton hímtagjuk hosszát kell versenyeztetniük, miközben a lányokat arról világosítják fel, hogy nemi szervüknek állítólag bomló tonhalszaga van, vagy nyákos csíkot hagy maga után, akár a csiga.³⁸

„Az életben később több opció is nyílik, a szókincs az orvosi rendelőtől a bordélyig terjed. Előbbihez az orvostudomány szavai tartoznak. Ezek elsőrangúan megfelelnek a fájdalom helyének megjelölésére, ugyanígy a terhesség és szülés során kiállandó megalázó kivizsgálások során is hasznosnak bizonyulnak. Utóbbiak viszont még csak nem is sajátjaink. Vagyis nem képeznek női tulajdont. A női nemi szerv megjelenítésére használt szavak túlnyomó többsége a férfiak felségterületéhez tartozik.”³⁹

– állapítja meg Spencer. Kutatásának ebben a fázisában úgy érezte: minden esélye megvan rá, hogy elkezdjen összeesküvés-elméleteket szőni. Léván hogy ezt szerette volna elkerülni, úgy döntött: inkább megpróbálja tudományosan megindokolni e látszólag megmagyarázhatatlan jelenséget. Felkereste hát David Messert, a londoni Open University gyermekpszichológia- és nyelvfejlődés-professzorát, aki így nyilatkozott:

„»Szókincsünk sokfajta képességgel van kapcsolatban, a nyelvvel, de világértelmezésünkkel is.« Honnan van hát ez a hiátus, miért hiányoznak a női test kulcsfontosságú részeire vonatkozó szavak? »A távollévő dolgokat nehezebb megnevezni. Hajlamosak vagyunk azoknak a dolgoknak nevet adni, amelyekre rá lehet vagy rá akarunk mutatni. Adódhat úgy, hogy a kisgyereket gondozó személy fel kell hívja a figyelmet a péniszre – Vigyázz, nehogy becsípd a fütyidet! –, míg egy kislány esetében nem feltétlenül szükséges a nemi szervek említése« – fejtette ki

Messer professzor. A vulva szinonimáinak hiánya tehát kizárólag abból adódna, hogy nincsen rájuk szükség? Messer beismerte, ez hozzájárul a nők kulturális jogfosztottságához. A tény, hogy egy bizonyos terminológia nem létezik, még nagyobb megkülönböztetést eredményez a »valamivel rendelkező« férfiak és a nők között, akiknek »ez« hiányzik.⁴⁰

E nyilatkozat után – amely szó szerint származhatna akár Arisztoteléstől, akár Galénosztól, de Sigmund Freudtól, esetleg Jacques Lacantól is – Spencer fogta felvevőkészülékét, és sarkon fordult. Az utcán kislányokkal találkozott. Kislányokkal, akiknek elsődleges nemi jegyül a rózsaszín ruhácska kellene szolgáljon. Végül a következő konklúzióra jutott:

„A férfiaknak van valami kiemelkedőjük, valami, amit felmutathatnak, de mivel rendelkezünk mi? A miénk az ami-nincs. Az, amit nincs-identitásnak tartanak, valami hiányosságnak – és nemcsak testileg, de nyelvileg is, sőt erre alapozva társadalmilag és kulturálisan is. Amint ezt már a klasszikus feminista elmélet leírta, adekvát és elismert megnevezések nélkül nem alakul ki a birtoklás érzete. Ennek következtében a lányok elszakadnak testüktől, később meg elidegenednek nemi identitásuktól. Germaine Greer már az 1970-es években úgy látta, hogy ez a nők jogfosztásának és elnyomásának nyilvánvaló alapja. Sok minden azóta sem változott.”⁴¹

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	7
SHAMING AND NAMING	13
<i>A vagina</i>	16
<i>A vulva</i>	22
MÍTOSZ ÉS MITOLÓGIA	31
<i>Jelenlét és megjelenítés</i>	31
Iambé-Baubó	31
Anaszürma	35
<i>Menny és pokol</i>	42
Éva és Jehova	45
Szív és fájdalom	49
<i>Mocsok és mentelem</i>	60
Sheela-na-gig	63
Morgan le Fay	64
<i>Devi és devil</i>	68
Mária és Magdolna	71
Káli és Kunda	79
STRIPPING ÉS TEASING	93
<i>Salomé versus János</i>	94
<i>Meztelen tánc versus nemzeti tánc</i>	103
<i>Gypsy Rose Lee és a tanga</i>	111
<i>Az elkendőzött és elhallgattatott nem</i>	130
<i>Szöveg és szövet</i>	138

AKT ÉS AKTUS	147
<i>A péniszről és egyéb ecsetekről</i>	149
<i>A Punk Kalózok és a Riot Grrrls</i>	161
<i>Strip-Speak</i>	183
 VULVA-UTÓSZÓ	 201
 Köszönetnyilvánítás	 209
Jegyzetek	211

A kiadásért felel a Bookart Kiadó igazgatója
Megjelent 15¼ ív terjedelemben Minion betűtípussal szedve
80 g-os ofszet papíron.
Szerkesztette Nádori Lídia
Tördelő Hajdú Krisztina
Korrektor Mihály Emőke
Műszaki vezető Császár Csilla
Készült a csíkszeredai Alutus Rt. nyomdájában
Felelős vezető Hajdú Áron igazgató